

Timo Saari
Työllisyyspalvelut
Vantaan kaupunki

EDUSKUNNAN TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNTA

ASiantuntijalausunto, TIISTAI 17.10.2017 KLO 12.15

HE 124/2017 vp hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun – Vantaan TYP:n asiantuntijalausuntoa hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Johdanto

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelun (TYP) on kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston ja Kansaneläkelaitoksen lakisääteinen palvelu, jonka asiakkaaksi ohjataan henkilöt, jotka ovat saaneet työttömyyden perusteella työmarkkinatukea vähintään 300 päivää, yli 25-vuotiaat yhtäjaksoisesti yli 12 kuukautta työttömänä olleet, alle 25-vuotiaat yhtäjaksoisesti yli kuusi kuukautta työttömänä olleet ja joilla on monialaisen yhteispalvelun tarve. Tässä lausunnossa tuodaan esille lakimuutoksen vaikutuksista erityisesti pitkäaikaistyöttömiin sekä pitkäaikaistyöttömyyden palvelujen tuotantoon ja toteuttamiseen.

Lakimuutoksen tarkoituksena on edistää työttömien työllistymistä ns. aktiivimallin avulla, jossa veloitetaan työttömiä osallistumaan aktiivisesti työllistämistä edistäviin palveluihin sekä lyhytkestoiseen ja osa-aikaiseen työhön tai toimintaan työpaikalla tai muussa tapauksessa työttömiä sanktioidaan työttömyysetuuden pienentämisellä. Työttömien aktivointi ja työllistämistä edistävien palveluihin osallistumisen lisääminen on kannatettavaa. Ehdotetun mallin työllisyysvaikutusten arviointi on kuitenkin erittäin vaikeaa. Esitetty aktiivimalli lisää merkittävästi

työttömän viranomaisbyrokratiaa sekä vaatii lisäresursseja eri viranomaisten tekemään hallinnolliseen työhön. Lakiesityksessä esitetty malli saattaa aiheuttaa tilanteita joissa työttömän oikeusturva vaarantuu, koska viranomainen ei pysty toteuttamaan ja/tai hankkimaan työllistymistä edistävään palvelua riittävässä määrin.

Pitkäaikaistyöttömien mahdollisuudet täyttää aktivointivaatimukset

Työttömyyden pitkittyessä taustalla on usein terveys- tai sosiaalisia ongelmia sekä syrjäytymistä, jolloin työttömän kyky ja mahdollisuudet toimia aktiivimallin mukaisesti on alentunut. Palveluihin ohjaaminen vaatii asiakkaan todellisen palveluntarpeen kartoittamista eikä esimerkiksi työnhakuvalmennuksessa käymistä kuukaudesta toiseen, jos todellinen ongelma on toisaalla; toisin sanoen aktivointi onkin käännetty tavoitteeksi varsinaisen työllistymisen edistämisen tukemisen sijaan. Mikäli lakimuutoksen mukainen täysimääräinen työttömyysetuus vaatii osallistumista aktivointitoimenpiteisiin, tulisi myös taata, että myös vaikeasti työllistyville on tarjolla riittävästi heidän tilanteeseensa sopivia aktivointipalveluja. Vantaan TYP:ssä oli tammi-heinäkuussa 2017 keskimäärin 3 500 asiakasta kuukaudessa. Heistä 107 osallistui TE-toimiston työllistymistä edistäviin palveluihin (pois lukien työkokeilu), mikä osoittaa, että nykyisellään lyhytkestoiset palvelut eivät täysin vastaa laadultaan ja määrältään pitkäaikaistyöttömien tarvetta. Työkokeiluun osallistui 303 henkilöä ja kuntouttavaan työtoimintaan 1 072 henkilöä. Työkokeilu ja kuntouttava työtoiminta edellyttävät toiminnan sopimista asiakkaan palveluntarpeeseen ja tarvetta vastaavan toimintapaikan löytymistä, eikä sitä voi käyttää lyhytkestoisesti vain työttömän työttömyysetuuden sanktioiden estämiseksi ja aktiivisuuden todistamiseksi

Aktiivimallin mukainen vähimmäisvaatimus työttömän työllistymisestä vähintään viideksi päiväksi 65 päivän seurantajakson aikana on usean pitkäaikaistyöttömän kohdalla epärealistinen, etenkin jos taustalla on elämänhallintavaikeuksia, päihdeongelmia tai terveydentilan asettamia rajoitteita. Lakiesityksessä esitetyn työpaikalla toteutettavan työllistymistä tukevan palvelun ja toiminnan osalta jää epäselväksi, kuka vastaa sen järjestämisestä, rahoituksesta ja laadusta. Vantaan kaupungin työllisyyspalveluiden kokemuksen mukaan yritykset kyllä haluavat kantaa yhteiskuntavastuuta, mutta tosiasialliset resurssit perehdyttää ja ohjata vaikeasti työllistyviä henkilöitä ovat rajalliset.

Työttömyysetuuteen kohdistetut sanktiot koskettavat eniten juuri pitkään työttömänä olleilta, jotka saavat työmarkkinatukea ja joilla on myös vaikeinta osallistua aktiivimallin mukaisiin toimintoihin. Työttömyysetuuden sanktiot lisäävät byrokratiaa ja viranomaisasiointia eri tahoilla.

Hallinnolliset ja taloudelliset vaikutukset

Lakiehdotuksen toteuttaminen on hallinnollisesti raskasta ja vaatii eri viranomaisilta merkittäviä lisäresursseja. Tästä herää huoli, riittääkö työ- ja elinkeinohallinnolla riittävästi resursseja tuottaa asiakkaalle palveluja palveluntarpeen mukaisesti vai tuotetaanko palveluja vain sen mukaan, ettei työtön menetä etuuksiaan. Tehdäänkö asiakkaan palveluun ohjaus tulevaisuudessa ohi asiakkaan todellisen palveluntarpeen? Lain on määrä astua voimaan 1.1.2018, mutta nykyisillä resursseilla ei

ole mahdollista turvata kaikille työttömille heidän tarvitsemaan palveluita. Esitys herättää myös huolen, että tullessaan voimaan laki rikkoo monialaisen ja asiakaslähtöisen palvelumallin, jota työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa on viimeisen kahden vuoden aikana tuloksellisesti rakennettu. Tähän liittyy läheisesti myös valmisteilla oleva nuorten osallistumistulon malli, joka on täysin erilainen etuisuusehdoiltaan.

Aktiivimalli sitoo rahoitusta ja resursseja ensisijaisesti lyhytkestoiseen aktivointiin ja rajoittaa palvelujen tuottamista alueellisten työmarkkinoiden erityispiirteet ja asiakkaiden palvelutarpeet huomioiden. Aktiivimalli ei myöskään vastaa maakunta- ja kasvupalvelu-uudistuksen periaatteita, vaan rajoittaa maakunnan ja kuntayhtymän itsenäisyyttä ja oikeutta järjestää kasvupalveluiden palvelut haluamallaan tavalla. Sanktioiden sijaan aktivointia tulisi tehdä positiivisesti ja asiakaslähtöisesti, asiakkaat eivät pääsääntöisesti kieltäydy hyvästä palvelusta, jos sellainen on tarjolla.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu – Vantaa TYP

Timo Saari

Työllisyyspalveluiden johtaja